

Donderdag 17 januari 2019

TivoliVredenburg - Grote Zaal - 20.15 uur

Serie Minimal Music

LAVINIA MEIJER & HET GELDERS ORKEST

Less is more

Bas Wiegers, dirigent

Terry Riley *1936

In C (1964)

Max Richter *1966

Uit: *Recomposed Vivaldi - The Four Seasons* (2012)

Winter

Philip Glass *1937

Metamorphosis II, oorspronkelijk voor piano (1988)

Arvo Pärt *1936

Cantus in memoriam Benjamin Britten (1977)

Einojuhani Rautavaara 1928-2016

Uit: *Cantus Arcticus 'Concert voor Vogels'* (1972)

Deel 3: *Wegtrekkende zwanen*

Steve Reich *1936

Clapping Music (1972)

Ellis Ludwig-Leono *1989

Shadowy Figures (wereldpremière)

John Adams *1947

The Chairman Dances/Foxtrot for Orchestra

N.B. Aanvullend op onderstaande toelichting geeft Lavinia Meijer bij sommige werken mondeling extra informatie.

Minimal Music, daar kun je oud mee worden

Minimalisme móet wel gezond zijn. De meeste van de pioniers, zoals Terry Riley, Philip Glass en Steve Reich leven én componeren nog. Ze kunnen trots zijn op wat ze hebben aangericht: een totale omslag in de manier van componeren, die tot op de dag van vandaag generaties van componisten van over de hele wereld en van verschillende muziekgenres heeft aangestoken. Ze hebben de muziek blijvend veranderd.

Met uitgangspunten als directheid, relatieve eenvoud, herhaling, ritmiek, zich niet-ontwikkellende muziek en openheid ten opzichte van alle muziekvormen en -culturen ontstonden - en ontstaan nog altijd - composities in alle kleuren van de regenboog. Het programma van vanavond is er een letterlijke tentoonstelling van.

Riley - In C

Terry Rileys *In C* wordt gezien als niets minder dan de oorsprong van het minimalisme. Toch beslaat het hele werk maar twee velletjes papier, een met 53 verschillende 'modules' (motieven) en een met een gebruiksaanwijzing. Riley schreef het in eerste instantie voor 35 musici, maar gaf niet aan welke instrumenten er dienden te worden gebruikt. Ook ontbreken aanwijzingen voor tempo, dynamiek of tijdsduur en is de uitvoerder vrij te bepalen in welke volgorde en combinaties de 53 segmenten worden gebruikt. De lengte van *In C* en hoe het klinkt is bij iedere uitvoering anders. Behalve die ene voortdurend hamerende noot, die is er altijd. *In C* werd voor het eerst uitgevoerd in november 1964 in een zaaltje in San Francisco. Het veroorzaakte aanvankelijk een lichte sensatie, maar dat werd een muzikale aardbeving. Terry Riley, die zoals hij in een interview vertelde, alleen maar op zoek was geweest 'naar muziek die anders was', werd het icoon van het minimalisme en een inspiratiebron voor veel componisten en muzikanten, onder wie zijn landgenoten Steve Reich (tevens een van de uitvoerders van de première van *In C*), Philip Glass en John Adams. In Europa lieten (onder anderen) Michael Nyman, Gavin Bryars, Arvo Pärt en Louis Andriessen zich door het stuk inspireren.

Richter - Winter

De Duits-Engelse componist Max Richter is een zogenoemd 'post-minimalist'. In zijn tonale, toegankelijke en expressieve werk vermengt hij minimalistische elementen met stijlelementen uit praktisch alle muziekperiodes. 'Muziek is voor mij in de eerste plaats een manier om met mensen te communiceren. Ik wilde een taal ontwikkelen die helder was en direct', aldus de componist. Daar is hij duidelijk in geslaagd. Zijn composities reizen de hele wereld over in de vorm van (vaak prijswinnende) soundtracks voor film en televisieseries. Ook zijn niet-functionele composities worden door een groot publiek omarmd. In 2012 kwam Richters cd

Recomposed by Max Richter: Vivaldi – The Four Seasons uit. Zijn durf om een alom bekend en geliefd werk als De Vier Jaargetijden te hercomponeren leverde hem lof op en een verontwaardiging (critici noemden het onder meer een 'discompositie'). Richter gebruikt naar eigen zeggen maar 70 procent van de noten van Vivaldi. Het werk is een aanstekelijke mix van stijlen. De componist was zich ervan bewust dat zijn voorkeur voor repetitieve patronen niet echt paste bij de compositievormen van Vivaldi. Juist die frictie fascineerde en hem en wilde hij laten horen.

Glass - Metamorphosis II

Philip Glass, misschien wel de meest veelzijdige en universele componist van het programma, ontdekte in 1967 het minimalisme via een concert met muziek van Steve Reich - zijn medestudent aan de Juilliard School of Music. Glass gooide meteen daarna het roer om, terug naar de heldere consonante basis van de spaarzame noten, de overheersende ritmiek, en de herhaling. Toch noemt hij zichzelf liever geen minimalist, maar een componist die werkt met repetitieve elementen. Glass werkt vanaf het begin van zijn componistencarrière samen met popmusici, beeldend kunstenaars, film- en theatermakers en jonge componisten. Die ervaringen maken dat zijn werk steeds verandert, en nog altijd lijkt de compositiestijl van 82-jarige Glass zich te ontwikkelen. Het proces van veranderen verwerkte hij in een suite van vijf werken voor piano solo, *Metamorphosis I-V* (de titel verwijst naar het gelijknamige boek van Franz Kafka uit 1915). De tastende, zoekende muziek van *Metamorphosis II* is de soundtrack voor de veel geprezen film *The Hours*. Het leverde Glass de BAFTA Award op voor de beste filmmuziek, naast nominaties voor onder andere de Academy Award en Grammy Award.

Pärt - Cantus in memoriam Benjamin Britten

Als beginnend componist op zoek naar een eigen stijl probeerde Arvo Pärt in de jaren vijftig alle mogelijke toen in zwang zijnde compositiemethoden uit. Later werkte hij met citatentechniek en zocht inspiratie bij de oude polyfonisten. Het was allemaal niet wat hij zocht. Heel lang bleef het stil rond de Estse componist tot hij halverwege de jaren zeventig weer opdook met een compleet eigen stijl, die hij 'tintinnabular' (klokjesstijl) noemde. De mystiek getinte klanktaal heeft een minimalistische eenvoud en helderheid, maar is minder abstract en intellectualistisch dan de Amerikaanse minimal music van die tijd. Pärt laat zich vooral inspireren door de religieuze gezangen en de klank van de belletjes in de diensten van de Russisch orthodoxe kerk. Het levert meditatieve muziek op met weinig climaxen en een grote rol voor stilte. Binnen enkele jaren werden de in deze stijl geschreven composities (Johannes Passie, *Tabula Rasa*) razend populair. Dat geldt

ook voor *Cantus in memoriam Benjamin Britten*. Het is een korte klaagzang voor buisklok en strijkers, geschreven naar aanleiding van het overlijden - op 4 december 1976 - van de Engelse componist. Pärt heeft Britten nooit ontmoet, maar hij bewonderde zijn werk. Hij vond er de 'puurheid' in die hijzelf ook zocht en zag een gelijkgestemde in de Britse componist. *Cantus in memoriam Benjamin Britten* begint met drie zachte slagen op een buisklok. Dit simpele gegeven is de kern, waaruit het hele werk groeit. De strijkers nemen de boventonen van de klok over en van daaruit ontwikkelt zich een aantal polyfone, canon-achtige episodes. Het weefsel verdicht zich allengs en een dalende toonladder daalt tot hij niet verder meer kan. Het werk is één lang crescendo dat eindigt met de echo van een zacht klokken-ton.

Rautavaara - Cantus Arcticus

Het repetitieve van het minimalisme roept vaak associaties op aan rituelen, bezweringen. Misschien daardoor is er een link tussen minimal music en spirituele muziek, zoals die van Arvo Pärt, Henryk Górecki of John Tavener. De Finse componist Rautavaara hoort in het laatste rijtje thuis. Net als Pärt heeft Rautavaara alle mogelijke muziekstijlen beoefend en verwerkt tot een eigen stijl. Maar zelfs wanneer hij experimenteerde met seriële compositietechnieken mixte hij de berekeningen met romantische en spirituele elementen. Wat hij ook schreef, het spirituele, mystieke was altijd aanwezig, en in de loop van de tijd kreeg het een steeds grotere rol. Ook de Finse natuur en de Finse volksmuziek zijn in Rautavaara's muziek nooit ver weg. In zijn *Cantus Arcticus*, concert voor vogels, zingen levende vogels (op tape). In het eerste deel zijn dat de moerasvogels. Het tweede deel staat de strandleeuwerik centraal. In het vandaag gespeelde slotdeel trekt in een lang crescendo een groep zwanen over het orkest. Na het afsluitende decrescendo is, als vanuit de verte, nog even de wegvliegende zwanen te horen. Het zal niemand verbazen: *Cantus Arcticus* is het meest uitgevoerde werk van Rautavaara.

Reich - Clapping Music

Trommels en ritmes zijn belangrijke elementen in de muziek van Steve Reich. Hij was gefascineerd door Afrikaanse muziek en reisde in de jaren zeventig naar Ghana om daar alles over slaginstrumenten en Afrikaanse ritmes te leren. In de meeste van zijn composities (*Drumming, Music for 18 musicians*) heeft het ritme de belangrijkste rol. Reich wordt ook gezien als de ontwikkelaar van de phasing-techniek die in de minimal music, en vooral door hemzelf, veel wordt gebruikt. Hierbij beginnen een paar muzikanten een herhalend patroon te spelen in hetzelfde tempo, waarna er een (of meerdere) geleidelijk aan van tempo verandert. Het leek Steve Reich na jarenlang toeren met zijn Steve Reich

Ensemble weleens 'handig' om een compositie te schrijven voor musici zonder instrument - dus zonder gesjouw, geen gedoe met stemmen of vervoersproblemen. Tegelijkertijd wilde hij eens uitproberen of phasing ook zou lukken met klappende handen. Het verhaal gaat dat Reich op het idee kwam voor *Clapping Music* na een bezoek aan een flamen-co-uitvoering in Brussel. *Clapping Music* is geschreven voor twee personen, maar kan ook worden uitgevoerd door een groter aantal 'klappers'.

Agnes van der Horst

Adams - The Chairman Dances

John Adams loste een schisma in de Amerikaanse muziek eigenhandig op. Sinds de jaren zestig bestond de Amerikaanse kunstmuziek enerzijds uit de wilde repetitieve experimenten van componisten als Philip Glass en Steve Reich, en anderzijds uit de highbrow academische benadering, geworteld in de twaalftoonsmuziek en het serialisme van een componist als Milton Babbitt. Adams bracht bovendien de echo's van Mahler, Rachmaninov, Sibelius en de negentiende esthetiek samen met de wereld van Schönberg en de repetitieve patronen van Reich en consorten. Die mix van Amerika en Europa, van Minimaal Music, Mahler en modern is goed te horen in *The Chairman Dances*, een werk dat hij schreef voor de Milwaukee Symphony. En een werk dat deel uitmaakt van de derde akte van zijn eerste opera *Nixon in China* uit 1987. In de opera is deze tot losse bouwstenen gecomponeerde en weer in elkaar gezette foxtrot min of meer Adams versie van Strauss' *Dans van de zeven sluiers* uit de opera *Salomé*. Tijdens een saai staatsbanket in China stapt 'Mevrouw Mao', de voormalige actrice Chian Ch'ing, naar voren en nodigt Mao, tot dan toe alleen aanwezig als een immens portret aan de wand, uit om te dansen. 'Come down, old man, and dance'. Het vervolg is een repetitief fundament doorspekt met hints van filmmuziek en jazz van een bigband waarvan de musici te veel gedronken lijken te hebben. Het resultaat is op en top Adams en op en top Amerikaans.

Lavinia Meijer

Op 31 oktober 2009 mocht Lavinia Meijer de Nederlandse Muziekprijs van dat jaar ontvangen, de hoogste prijs die een Nederlands musicus kan behalen. En het was bepaald niet haar eerste. Bij het Prinses Christinaconcours van 1997 viel haar een Eerste Prijs ten deel en bij het Nederlands Harp Concours won zij tweemaal (1997 en 2004). Internationaal werd zij gelauwerd op concoursen in onder meer Lausanne, Brussel en Wenen. Lavinia speelde in de loop der jaren mee met talloze orkesten en ensembles en gaf solorecitals in zalen als de Berliner Philharmonie, de Wiener Musikverein en het Amsterdamse Koninklijk

Concertgebouw. Constant is Lavinia Meijer op zoek naar nieuwe uitdagingen. Ze arrangeerde veel klassieke muziek voor harp. Diverse componisten zoals Paul Patterson, Garrett Byrnes en Jacob TV schreven composities voor haar. Daarnaast experimenteerde ze met jazz, elektronica, theater, dans en pop zoals haar klassieke bewerkingen van de popgroep Radiohead. Ook haar cd's getuigen van deze creatieve zoektochten. Zo maakte ze in samenwerking met Philip Glass een opname met diens werk door haar zelf getranscribeerd voor harp, een cd die met platina werd bekroond. Een opname met werken van Satie, Ravel en Debussy bevat een boekje met teksten en schilderijen van acteur, regisseur en kunstschilder Jeroen Krabbé.

Bas Wiegers

Als musicus was Bas Wiegers violist bij het Asko Ensemble en Trio 7090. Ook was hij regelmatig te gast bij uiteenlopende ensembles als het Schönberg Ensemble en de Nederlandse Bachvereniging. Daarnaast startte Bas Wiegers een succesvolle carrière als dirigent, die extra gestimuleerd werd door een beurs van het Kersjes Fonds in 2009. In de loop der jaren dirigeerde hij het Nederlands Philharmonisch Orkest, Rotterdams Philharmonisch Orkest en het Asko|Schönberg. Ook bij Het Gelders Orkest was hij al diverse malen te gast. Bij het Koninklijk Concertgebouworkest trad hij bij grote producties op als assistent-dirigent bij onder andere Peter Eötvös en Mariss Jansons. In het buitenland kreeg hij bekendheid met optredens bij ensembles voor moderne muziek als Musikfabrik en Klangforum Wien. Hij werkte samen met hedendaagse componisten, onder wie Louis Andriessen, Martijn Padding en Klas Torstensson.

De wortels van het **Het Gelders Orkest** stammen uit 1889, met de oprichting van de Arnhemsche Orkest Vereniging, met op de bok dirigent en componist Peter van Anrooy. In 1949 ging het orkest verder als Het Gelders Orkest. Vanaf die tijd was de baton in handen van onder anderen Carl von Caraguly, Yoav Talmi, Roberto Benzi, Lawrence Renes, Martin Sieghart en Antonello Manacorda. Thuisbasis is Musis Sacrum in Arnhem. Daarnaast zijn er regelmatig optredens in andere Gelderse concertzalen, zoals De Vereniging in Nijmegen en Orpheus in Apeldoorn. Het Gelders Orkest staat open voor experiment en vernieuwing. Bijvoorbeeld het succesvolle Gelders OrkestLAB, broedplaats voor vernieuwende muzikale initiatieven en multimediale cross-overs. Daarnaast verzorgen musici van het orkest regelmatig filmmuziek voor diverse Nederlandse films.

Het volgende concert in de serie Minimal Music
Zo 10 maart, Grote Zaal - 15.00 uur: Canto Ostinato van Simeon ten Holt in een bewerking voor orgel en derwisj

**COLIN BENDERS & METROPOLE ORKEST • FOOTPRINTS
RADIO FILHARMONISCH ORKEST & EDO DE WAART • 2MANYDJS
HERMAN HERTZBERGER • JANINE JANSEN • PATTI SMITH**

**JACK \$HIRAK • PHRONESIS • LAVINIA MEIJER • RICO & STICKS
NEDERLANDS KAMERKOOR • OUT OF THE BLUE • NEDERLANDS BLAZERS ENSEMBLE
COMBATTIMENTO • POP-O-MATIC • DICE NO. 10 • MY GENERATION: AFTERPARTEES**

**CATCHING CULTURES ORCHESTRA FESTIVAL • VUNZIGE DEUNTJES • AD COLEN • 30X30X30
PRONKSTUKKEN • RONDLEIDINGEN • KINDERCONCERTEN • PARK 6**

24-27 JANUARI